

עונש מוות

צודק או לא צודק?

עונש מוות הוא העונש החמור ביותר שמדינה יכולה להטיל על אדם שעבר על החוק הפלילי. אמנם עונש זה עורר מחלוקת כבר בתקופות קדומות, אך עד לתחילת המאה ה-20 הוא היה מקובל ברוב מדינות העולם.

במאה ה-20 השתנתה הגישה לענישה. אַמְנוֹת בינלאומיות אסרו על ענישה אכזרית ומשפילה, ומדינות דמוקרטיות רבות צמצמו ואף ביטלו לחלוטין את עונש המוות. **המצדדים** בעונש מוות טוענים כי זהו העונש הצודק היחיד לאנשים שרצחו אדם בכוונה תחילה. לדעתם, מי ששלא מאחרים את הזכות לחיים – איבד את זכותו שלו לחיים. **המתנגדים** לעונש מוות סבורים שהמדינה אינה צריכה לגמול לעוברים על החוק בדיוק באותה העברה, שהם ביצעו (לכן גם אין אונסים את האנסים, ואין מכים את התוקפים). לדבריהם, עונש המוות הוא אכזרי מדי.

נימוק מרכזי נגד עונש המוות הוא שמערכת המשפט עלולה לטעות ולהרשיע חפים מפשע. זוהי טעות שחברה אינה יכולה להרשות לעצמה. נימוק נוסף נגד עונש המוות הוא במישור התועלת: היעילות של עונש מוות לא הוכחה, כלומר – הוא אינו מונע את הרצח הבא.

עונש מוות בישראל

בשנת 1948, כשהוקמה מדינת ישראל, נהג בה החוק הבריטי, שלפיו עונש המוות היה חובה בעברות של רצח. בשנת 1954 קיבלה הכנסת חוק שביטל את עונש המוות על רצח. עם זאת, עונש המוות נשאר בספר החוקים של מדינת ישראל כעונש למקרי רצח מיוחדים:

- בחוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם
- בחוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע "השמדת עם"
- במקרים של בגידה במדינה בשעת מלחמה (המקרים מפורטים בחוק העונשין ובחוק השיפוט הצבאי)
- בתקנות ההגנה לשעת חירום, המאפשרות לגזור עונש מוות בשל רצח בפעולות טרור

במשך השנים גזרו בתי המשפט בישראל עונשי מוות על נאשמים (בעיקר בבתי משפט צבאיים), אך כולם הומרו למאסר עולם או בוטלו בערעור. מאז קום המדינה רק אדם אחד בלבד הוצא להורג בישראל – אדולף אייכמן¹. על כן יש המגדירים את ישראל כ"מדינה המבטלת למעשה" את עונש המוות.

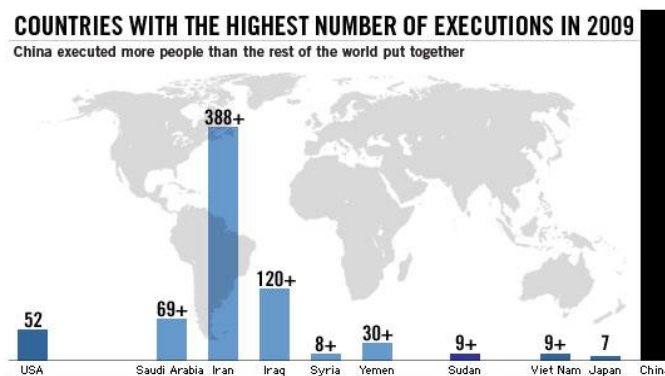
¹ אדולף אייכמן היה בכיר במפלגה הנאצית בגרמניה ומן האחראים להוצאה לפועל של "הפתרון הסופי" – השמדת יהודי אירופה. בשנת 1962 הוא הוצא להורג בתליה לאחר משפט פומבי.

עונש מוות במדינות העולם

ארגון אֶמְנֶסְטִי הבינלאומי חרת על דגלו את ביטול עונש המוות בעולם. הארגון עורך דוחות שנתיים על המדינות שעונש זה עדיין נהוג בהן. יש מדינות המוציאות להורג את אזרחיהן לא רק בשל רצח אלא גם בשל עברות קלות יותר, וכן הן מוציאות להורג אסירים פוליטיים ומתנגדים של המשטר.

עד שנת 2009 שני שלישים ממדינות העולם כבר ביטלו את עונש המוות בחוקים שלהן. 58 מדינות עדיין מקיימות את עונש המוות. מתוכן - 18 מדינות הוציאו להורג 714 בני אדם בשנת 2009. מספר זה אינו כולל אלפי הוצאות להורג בסין - מדינה שאינה מוסרת נתונים לארגון אמנסטי.

תרשים: המדינות, שהיו בהן הכי הרבה הוצאות להורג בשנת 2009

הנה כמה ממצאים של ארגון אמנסטי לשנת 2009:

• ארצות הברית

ארה"ב היא חריגה בין המדינות המנהיגות עונש המוות. על אף שהיא דמוקרטיה מערבית ומכבדת את זכויות האדם, היא מוציאה להורג אנשים שעברו עברות חמורות. במשך שנים רבות הייתה ארה"ב בין המדינות היחידות בעולם שהנהיגו עונש מוות גם לקטינים! לכן היא לא חתמה על האמנה לזכויות הילד, שאוסרת על עונש מוות לקטינים. רק בשנת 2005 ביטל בית המשפט העליון האמריקני את עונש המוות לקטינים.

בשנת 2009 הוצאו להורג במדינות ארה"ב 52 אנשים יותר מאשר ב-3 השנים הקודמות! המדינה, שביצעה את ההוצאות להורג הרבות ביותר, היא טקסס (24 בני אדם בשנת 2009). יש הסבורים שעונש המוות עדיין קיים בארה"ב, כי רוב הנידונים למוות הם שחורים שרצחו לבנים, ועל כן

הרוב הלבן תומך בעונש מוות. ואכן, רוב המדינות בארה"ב שעדיין מבצעות עונש מוות הן מדינות הדרום של ארה"ב, שיש להן היסטוריה של גזענות ושל אפליית השחורים².

עד כה ביטלו 15 מדינות ממדינות ארה"ב את עונש המוות בתחומן. גורם חשוב לביטולו הוא מספר המקרים הרב שאסירים שהיו נידונים למוות, זוכו לבסוף מכל אשמה!

[פרויקט אמריקני חדש בודק דגימות דנ"א של אסירים](#), שהורשעו וכבר ישבו במאסר שנים רבות, ומשווה אותן לממצאים שנמצאו בזירת הפשע (כי בזמן הפשע בדיקה כזאת עוד לא הייתה אפשרית). בבדיקות אלה התגלה שעשרות אסירים שהורשעו ברצח ובאונס – היו חפים מפשע! בשנת 2009 זוכו ושוחררו מהכלא תשעה אנשים, שגזר עליהם עונש מוות!

• סין

סין, מדינה לא דמוקרטית, אינה חושפת את מספר ההוצאות להורג במדינה. אולם לפי מקורות של [ארגון אמנסטי אינטרנשיונל](#) – בשנת 2009 הוצאו להורג בסין אלפי בני אדם! כיום סין מוציאה להורג יותר בני אדם מכל מדינה אחרת בעולם. מאמר בעיתון וושינגטון פוסט מגלה כי סין מוציאה להורג לא רק בשל עברות של אלימות ושל רצח – אלא גם בשל עברות כספיות וריגול. עוד נאמר במאמר כי בכירי הממשל, שמואשמים בעברות כספיות, נדונים לעונשי מאסר בלבד, ואילו את האזרחים הפשוטים מוציאים להורג.

• המזרח התיכון

בשנת 2009 בוצעו לפחות 624 הוצאות להורג במדינות המזרח התיכון וצפון אפריקה. **באיראן** לפחות 388, **בעיראק** לפחות 120, **בערב הסעודית** לפחות 69, **בלוב** לפחות 4, **בסוריה** לפחות 8, **במצרים** לפחות 5, **ובתימן** לפחות 30. מדינות אלה גם גזרו עונש מוות (שעוד לא בוצע) על 830 בני אדם. מתוכם 17 עונשי מוות נגזרו **ברשות הפלסטינית**.

באיראן בשנת 2009 הוצאו להורג **בפומבי** לפחות 14 בני אדם. לדברי ארגון אמנסטי, 112 בני אדם הוצאו להורג שם בתוך 8 השבועות של התקוממות האופוזיציה בתקופת הבחירות, שבסופה נבחר שוב הנשיא אחמדינז'אד.

שאלה למחשבה:

מדוע עונש המוות מעורר מחלוקת במדינות דמוקרטיות?

היכנסו אל המידע [הזכות להליך הוגן ואמנות בינלאומיות בנושא זכויות חשודים ונאשמים](#),

והיעזרו בו, כדי להשיב על השאלה.

² ראו את המאמר של בועז סנג'ור [על עונש מוות בכלל ועל עונש מוות בגין רצח בפעולות טרור בפרט](#), עלי משפט ב', תשס"ב, עמ' 171, 172.

מקורות

1. בועז סנג'רו, על עונש מוות בכלל ועל עונש מוות בגין רצח בפעולות טרור בפרט, עלי משפט ב, תשס"ב עמ' 117.
2. לבטל את עונש המוות: עונש מוות בשנת 2009 – ארגון אמנסטי אינטרנשיונל, דוחות ונתונים (אנגלית)
3. עונש מוות בסין – העיתון וושינגטון פוסט (אנגלית)